

Průzkum restaurátorské činnosti bratří Boháčů

Lukáš Černý

KONTAKT lotrblack@seznam.cz

Problematikou opomenutých restaurátorských prací bratří Boháčů jsem se začal zabývat v rámci své teoretické bakalářské práce pod vedením PhDr. Vratislava Nejedlého Csc. na počátku roku 2008.

Vycházel jsem z jednoho z posledních rozhovorů s Josefem Boháčem, nejmladším ze tří bratří, který zapsal jeden z minulých ředitelů Volyňského muzea Josef Režný těsně před jeho smrtí v roce 1978. Text zní následovně: „Pracovali jsme s bratrem Maxem pro památkový úřad, restaurovali jsme ve sv. Vítu, ve věži, tam byl obraz na gotické stěně, architekt Kamil Hilbert nás pověřil sejmut ho z malty a přenést na eternitové desky. To je obrovské obraz „Oslava krvavého císaře Ferdinanda po bělohorské bitvě“ český lev skrčený, nad ním orlice – to je konec českého národa. Ten obraz je z doby po Bílé Hoře. Byla to olejová malba a tu jsme sundali z omítky. A jak jste to sundávali? To je naše tajemství! Je tam letopočet toho sejmutí. My jsme to snímali bez malty a je to teď na eternitu, to je mrtvej materiál, ten nepracuje. To jsme si vydělali velký peníze. Taky jsme restaurovali Vladislavovu ložnici a letopočet ve Vladislavském sále. U svatého Víta znaky nahoře v presbytáři, renesanční kazatelnu, obrazy, fresky gotický v saský a ochozový kapli. Pracovali jsme taky na hradu Housce...“ Z tohoto fragmentu zapsaného na poslední chvíli před smrtí Josefa Boháče se restaurátorská činnost rozrostla na 23 let systematické restaurátorské činnosti (1924–1947). Dalšími prameny byla pozůstalost po bratřích Boháčích nacházející se ve volyňském muzeu a jejich deníky (1930–1966) nalezené v roce 2008. Bratři Boháčové prošli specifickou restaurátorskou cestu přes špičkové české památky od katedrály sv. Víta a Pražský hrad přes Černínský palác, dům v Platýze, mnohé další práce po celých Čechách a v rodném kraji.

Před vykreslením samotné problematiky restaurátorských prací bratří Boháčů musím nejprve upřesnit základní životní mezníky a vazbu na rodné město Volyně. Bratři Boháčové, Maxmilián, Alois a Josef se narodili koncem 19. století v pošumavské Volyni. Jejich otec byl vyučený malířský mistr a dekoratér pokojů, malíř samouk, vlastenecky smýšlející malopodnikatel, nadšený spolkový činitel, ale především silně kulturně smýšlející člověk. Pro další životní orientaci měl na své syny zásadní vliv. Podporoval v nich vlastní romantické ideály umělce, učil je od útlého věku řemeslu malířskému a dekoratérskému, pěstoval v nich lásku k umění a k rodnému kraji. Nejstaršího Maxmiliána zasvětil do řemesla restaurátorského, když vypomáhal při opravě Volyňské radnice po požáru v roce 1893 vedené Ak. mal Antonínem Lhotou a jeho synem architektem Emilem Lhotou. Všichni tři bratři získali vysokoškolské umělecké vzdělání ve Vídni a později v Praze. Restaurováním se nakonec věnovali nejstarší, Ak. mal. Maxmilián Boháč (1882–1957) a nejmladší Ak. soch. Josef Boháč (1890–1978). Prostřední, Ak. mal. Alois Boháč (1885–1945) působil jako profesor kresby, deskriptivní geometrie a perspektivy na gymnáziích po zemích koruny české. Bratři Boháčové byli po celý život aktivními a progresivními umělci s mnoha zájmy pohybujícími se v oblasti umění a společenských věd. Spolupracovali s pražským Památkovým úřadem, působili jako pedagogové, byli vášnivými sběrateli umění, jedni z hlavních zakladatelů volyňského muzea a velcí patrioti rodného Pošumaví. Působili v rodné Volyni, ale také v Praze, kde měli ateliér na Malostranském náměstí.

Před vykreslením samotné problematiky restaurátorských prací bratří Boháčů musím nejprve upřesnit základní životní mezníky a vazbu na rodné město Volyně. Bratři Boháčové, Maxmilián, Alois a Josef se narodili koncem 19. století v pošumavské Volyni. Jejich otec byl vyučený malířský mistr a dekoratér pokojů, malíř samouk, vlastenecky smýšlející malopodnikatel, nadšený spolkový činitel, ale především silně kulturně smýšlející člověk. Pro další životní orientaci měl na své syny zásadní vliv. Podporoval v nich vlastní romantické ideály umělce, učil je od útlého věku řemeslu malířskému a dekoratérskému, pěstoval v nich lásku k umění a k rodnému kraji. Nejstaršího Maxmiliána zasvětil do řemesla restaurátorského, když vypomáhal při opravě Volyňské radnice po požáru v roce 1893 vedené Ak. mal Antonínem Lhotou a jeho synem architektem Emilem Lhotou. Všichni tři bratři získali vysokoškolské umělecké vzdělání ve Vídni a později v Praze. Restaurováním se nakonec věnovali nejstarší, Ak. mal. Maxmilián Boháč (1882–1957) a nejmladší Ak. soch. Josef Boháč (1890–1978). Prostřední, Ak. mal. Alois Boháč (1885–1945) působil jako profesor kresby, deskriptivní geometrie a perspektivy na gymnáziích po zemích koruny české. Bratři Boháčové byli po celý život aktivními a progresivními umělci s mnoha zájmy pohybujícími se v oblasti umění a společenských věd. Spolupracovali s pražským Památkovým úřadem, působili jako pedagogové, byli vášnivými sběrateli umění, jedni z hlavních zakladatelů volyňského muzea a velcí patrioti rodného Pošumaví. Působili v rodné Volyni, ale také v Praze, kde měli ateliér na Malostranském náměstí.

Pro svůj příspěvek jsem zvolil dvě typické práce z restaurátorské dílny bratří Boháčů, tj. nástěnnou malbu a sochařské dílo. Obě tyto práce se nacházejí v rodné Volyni, kde je jednodušší sledovat další kontexty děl, aniž bychom opustili jejich rodný kraj.

Bratři Boháčové s otcem v Pražském ateliéru (zleva: Alois, Maxmilián starší, Maxmilián mladší, Josef)

První z prací je **odkryv a restaurování renesanční freskové výmalby v kostele Proměnění Páně na vrchu Malsička nad Volyní z roku 1934**. Kostel byl založen roku 1580 volyňským utrakvistickým měšťanem Matějem Držtkou a jeho ženou Ludmilou. Po problematickém financování dostavby po smrti Ludmily Držtkové byl dostavěn velkopřevorem Johanitského řádu Matějem Děpoldem Popelem z Lobkovic roku 1615. Výmalba je z největší pravděpodobností prací malířské dílny pracující pro strakonickou Johanitskou komendu nebo přímo pro Matouše Děpolda Popela z Lobkovic. Stavba je připisována Vincentu Vogarelimu, vlašskému staviteli působícímu v Českých Budějovicích.

Tato práce byla zvolena z důvodu původnosti restaurátorského zákroku. Interiér nebyl doposud znovu restaurován, narážíme tedy na původní konzervační zákrok z roku 1934. Dalším důvodem byly dochované fotografie, v pozůstalosti bratří Boháčů, stavu po restaurování. Zákrok je spíše konzervačního charakteru. Při restaurátorském zákroku byla odstraněna výmalba z 19. století a odkryty renesanční figurální malby. Výjevy se nacházejí v presbytáři a jsou ztvárněny jako zavěšené obrazy s rámem, skobou a mašličkou. Jde o sedm výjevů různého stupně poškození bez zjevné souvislosti. Bratři Boháčové zanechali po restaurování Přípis v zazděném okně za oltářem. „L.P. 1579 postavil a nadal tento chrám ku cti a chvále boží Matěj Držtka a jeho žena Ludmila, jak náhrobní kameny svědčí jsou zde v kostele pohřbeni R. 1934 opraven byl kostel zásluhou konsistorního rady p. Františka Blahovce a za starosty města Karla Kavalírka Přispěním státu Československého, dary korporací a šlechtitných občanů. Nalezené nástěnné malby z r. 1662, vzácná památka, byly pietně zachovány bratry Maxmiliánem a Josefem Boháči rodem z Volyně. Svatý Václave nedej zhyznout nám ni budoucím.“

Druhou prací je restaurování **Mariánského sloupu na volyňském náměstí Svobody** z roku 1937. U této práce jsem vycházel z deníkových zápisků z roku 1937, které zapisoval Josef Boháč. Dále z restaurátorské zprávy Ak. soch. Františka Bartoše, který sousoší restauroval po bratřích Boháčích v letech 1974–75.

Sloup byl vztyčen pravděpodobně v roce 1760 a je připisován italským mistrům. První renovace proběhla v roce 1840, dále 1882 a roku 1937 restaurovali sloup bratři Boháčové s restaurátorem Jindřichem Životským. V druhé polovině 20. století prodělal sloup ještě dva restaurátorské zákroky a to v letech 1974–75 a v roce 1996.

Mariánské sousoší se skládá z pěti soch, Josef s Ježíškem, sv. Barbora a Jan Nepomucký, sv. Florián a uprostřed na sloupu socha Panny Marie Immaculaty. Restaurováním sousoší byl pověřen restaurátor Jindřich Životský z Prahy, který vypracoval pro volyňský muzejní spolek rozpočet. K restaurování byli přizváni bratři Boháčové. Z dopisu Jindřichu Životskému vyplývá že: „...hlavy a ruce světců, jak jsme se ústně domluvili, zrestaurouje a domodeluje p. Josef Boháč, akademický sochař...“. Při restaurování došlo k louhování soch a architektury sloupu Jindřichem Životským a jeho pomocníky. Můžeme se tudíž domnívat, že před zásahem v roce 1937 byla částečně dochována polychromie soch i architektury. Restaurátorský zákrok vyžadoval velkou míru doplnění. Sochám chyběly především ruce, části obličejových partií a prostorovější části draperií. Nejvíce poškozená byla socha sv. Josefa s malým Ježíškem, kde chyběl celý korpus Ježíška a ruce sv. Josefa. Hlava byla odlomena a uložena na radnici. Bratři Boháčové kompletně domodelovali chybějící partie soch. Jako materiál používali minerální cementový tmel a bronzové čepy. Při jejich interpretaci došlo k některým významovým posunům soch, především sochu P. Marie Immaculaty považovali za sochu Madony a poškozené tělo hada pod nohami P. Marie na zeměkouli doplnili jako draperii. Dodnes prokazatelný doplněk z ruky Josefa Boháče je korpus malého Ježíška na soše sv. Josefa, který nebyl při následných restaurátorských zákrocích odstraněn.

Dalším restaurátorským počinem bratří Boháčů se budu nadále věnovat ve své magisterské práci na Fakultě Restaurování UPCE.

Hřbitovní kostel Proměnění Páně na vrchu Malsička nad Volyní, foto 2009.

Figurální výjev (asi poslední soud) po restaurování bratry Boháči v kostele Proměnění Páně na vrchu Malsička.

Současná podoba Mariánského sousoší na Volyňském náměstí.

Průzkum restaurátorské činnosti bratří Boháčů | Lukáš Černý

← ← Josef a Maxmilián ve zralém věku, 40. léta.

← Bratři Boháčové s otcem v Pražském ateliéru (zleva: Alois, Maxmilián starší, Maxmilián mladší, Josef)

Mariánský sloup na volyňském náměstí. Fotografie z roku 1937, před restaurováním sochy sv. Josefa.

Hřbitovní kostel Proměnění Páně na vrchu Malsička nad Volyní, foto 2009.

Figurální výjev (asi poslední soud) po restaurování bratry Boháči v kostele Proměnění Páně na vrchu Malsička.

Současná podoba Mariánského sousoší na volyňském náměstí.

Figurální výjev (asi poslední soud) v kostele Proměnění Páně na vrchu Malsička, současný stav.